Analfabetismul funcțional – o provocare majoră pentru educația contemporană

Inspector Școlar General,

Daniela Palcău

Introducere

Analfabetismul funcțional reprezintă una dintre cele mai grave și mai puțin vizibile probleme ale sistemelor educaționale moderne. Deși multe persoane știu să citească și să scrie la nivel elementar, ele întâmpină dificultăți majore în a înțelege, interpreta și utiliza informația scrisă în contexte reale de viață. Acest fenomen afectează nu doar performanța școlară, ci și integrarea socială, profesională și civică a indivizilor, având consecințe directe asupra dezvoltării economice și sociale.

În contextul societății bazate pe cunoaștere, analfabetismul funcțional devine un obstacol structural în atingerea obiectivelor educaționale și de dezvoltare durabilă.

1. Definirea conceptului de analfabetism funcțional

Analfabetismul funcțional se referă la incapacitatea unei persoane de a utiliza competențele de bază de citire, scriere și calcul pentru a face față cerințelor cotidiene ale vieții personale, sociale și profesionale.

Conform definițiilor promovate de UNESCO, o persoană este considerată alfabetizată funcțional dacă poate participa eficient la activitățile care presupun utilizarea limbajului scris în comunitatea sa. Lipsa acestei capacități conduce la excluziune educațională și socială.

2. Caracteristicile analfabetismului funcțional

Analfabetismul funcțional se manifestă printr-o serie de dificultăți persistente în relația cu informația scrisă. Persoanele afectate întâmpină probleme în înțelegerea textelor de diferite tipuri, precum instrucțiuni, formulare administrative sau enunțuri cu grad mediu de complexitate. De asemenea, acestea au dificultăți în identificarea ideilor principale, în extragerea informațiilor esențiale și în realizarea conexiunilor logice dintre datele prezentate. În plan matematic, apar probleme în rezolvarea sarcinilor care presupun raționament de bază și aplicarea calculelor simple. Aceste deficiențe sunt adesea greu de observat și pot rămâne neidentificate pe parcursul mai multor ani de școlaritate.

3. Cauzele analfabetismului funcțional

3.1. Cauze educaționale

La nivel educațional, analfabetismul funcțional este favorizat de un accent excesiv pus pe memorarea informațiilor, în detrimentul dezvoltării gândirii critice și a capacității de analiză. Metodele de predare tradiționale, centrate predominant pe profesor, limitează implicarea activă a elevilor în procesul de învățare. În plus, evaluările axate pe reproducerea mecanică a cunoștințelor nu reușesc să măsoare competențele reale ale elevilor. Lipsa unor programe remediale coerente și eficiente contribuie la perpetuarea dificultăților de învățare.

3.2. Cauze socio-economice

Factorii socio-economici joacă un rol esențial în apariția analfabetismului funcțional. Sărăcia, mediile familiale dezavantajate și accesul limitat la resurse educaționale influențează negativ performanța școlară. Nivelul scăzut de educație al părinților, migrația și instabilitatea familială reduc sprijinul acordat copiilor în procesul de învățare și afectează continuitatea educațională.

3.3. Cauze culturale și tehnologice

Din perspectivă culturală, lipsa unei culturi a lecturii și interesul scăzut pentru texte variate și complexe contribuie la dezvoltarea insuficientă a competențelor funcționale. Utilizarea excesivă și pasivă a mediului digital, orientată mai degrabă spre consum rapid de informație decât spre analiză și reflecție, diminuează capacitatea de concentrare și de înțelegere profundă a mesajelor scrise.

4. Dimensiunea fenomenului la nivel național și internațional

Studiile internaționale realizate de **OECD**, prin evaluările PISA, evidențiază faptul că un procent semnificativ de elevi nu atinge nivelul minim de competență în domenii fundamentale precum citirea, matematica și științele. În România, rezultatele acestor evaluări indică un nivel ridicat al analfabetismului funcțional, cu impact direct asupra ratei abandonului școlar, asupra dificultăților de inserție pe piața muncii și asupra participării civice și democratice.

5. Consecințele analfabetismului funcțional

La nivel individual, analfabetismul funcțional limitează accesul la oportunități educaționale și profesionale, determinând venituri reduse și instabilitate economică. Persoanele afectate se confruntă frecvent cu scăderea stimei de sine și cu un grad ridicat de vulnerabilitate socială. La nivel social, fenomenul contribuie la creșterea inegalităților, la diminuarea participării civice și la slăbirea coeziunii sociale, frânând totodată dezvoltarea economică pe termen lung.

6. Analfabetismul funcțional și dezvoltarea durabilă

Educația de calitate reprezintă un pilon fundamental al dezvoltării durabile. Analfabetismul funcțional afectează direct atingerea Obiectivului de Dezvoltare Durabilă nr. 4, deoarece limitează capacitatea indivizilor de a lua decizii informate, de a adopta comportamente responsabile și de a participa activ la viața comunității. Astfel, combaterea acestui fenomen devine o condiție esențială pentru progresul durabil al societății.

7. Strategii de prevenire și combatere

La nivel educațional, introducerea metodelor interactive și centrate pe elev contribuie la dezvoltarea competențelor-cheie necesare vieții moderne. Evaluările formative și autentice, alături de programe remediale personalizate, pot sprijini progresul real al elevilor. La nivel instituțional, formarea continuă a cadrelor didactice și consolidarea parteneriatelor dintre școală, familie și comunitate sunt esențiale. În plan social, promovarea lecturii, asigurarea accesului echitabil la resurse educaționale și implicarea autorităților locale și a societății civile pot reduce semnificativ amploarea fenomenului.

Concluzii

Analfabetismul funcțional nu este doar o problemă a școlii, ci o problemă a întregii societăți. Combaterea acestui fenomen presupune o abordare sistemică, care să vizeze calitatea educației, echitatea socială și dezvoltarea competențelor necesare vieții moderne. Investiția în educație funcțională este, în esență, o investiție în viitorul durabil al societății.